

УДК 657.6

JEL Classification: M 49

Єфіменко Т. І., Мінка В. Ф., Грушева А. А.

Український державний університет залізничного транспорту, Харків

ТАКСОНОМІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: МЕТОДИЧНІ ПИТАННЯ

Автори статті розкрили методичні питання впровадження нового для облікового процесу України явища, яким є таксономія фінансової звітності (далі – ТФЗ), і одночасно продовжили розгляд питань використання фінансової звітності для прийняття управлінських рішень. Суть ТФЗ розкрита в контексті класифікації і систематизації елементів фінансової звітності як інформаційної системи та зв'язків між складовими такої системи. Автори запропонували зарахувати ТФЗ до логіко-математичних детермінованих моделей, побудова яких вимагає чіткого плану дій в три кроки: математична модель – алгоритм розрахунку – комп'ютерна програма. Мета дослідження: довести, що привнесення в економічну науку точних знань за умови використання різних методів, способів і підходів – від нелінійних, стохастичних моделей до сучасних мов програмування – дає змогу обмежити інтуїтивне прийняття управлінських рішень і розширити межі застосування раціональних методів.

Ключові слова: *таксономія фінансової звітності, бухгалтерський облік, інформаційна модель підприємства, управлінські рішення.*

Ifemenko T., Minka V., Hrusheva A.

Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv

TAXONOMY OF FINANCIAL REPORTING: METHODOICAL ISSUES

The authors of the article exposed the methodical questions of introduction, new for the registration process of Ukraine of the

phenomenon. It is taxonomy of the financial reporting (TFR). At the same time continued consideration of questions of the use of the financial reporting for the acceptance of administrative decisions.

Essence of TFR is exposed in the context of classification and systematization of ingredients of the financial reporting. It in itself informative system and connections between the constituents of such system. Authors suggested to attribute TFR to the mathematical determined models. The construction of such models requires the clear plan of actions in three steps: a mathematical model – an algorithm of calculation – computer program. The purpose of researches: of one times to prove that introducing in economic science of exact knowledge, enables to limit the intuitional acceptance of administrative decisions and extend the limits of application of rational methods. It will be realized on condition of the use of different methods, methods and approaches – from nonlinear, stochastic models to the modern programming languages.

Keywords: *taxonomy of the financial reporting, record-keeping, informative model of enterprise, administrative decisions.*

ВСТУП

Дефініцію «таксономія фінансової звітності» вводить у користування нова редакція Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. Таксономія – слово грецького походження, яке визначається у словнику іноземних слів як «теорія класифікації і систематизації складних явищ, понять і об'єктів» [2]. Тобто таксономія – це принцип систематизації будь-чого. Для фінансової звітності – принцип систематизації статей звітності й іншої інформації про фінансовий стан, фінансові результати, сукупний дохід, рух грошових коштів компанії.

Таксономію фінансової звітності слід розглядати як емпіричну гіпотезу, де в основу покладено результат попереднього практичного досвіду. Такі гіпотези висвітлюють причини та можливі результати діяльності, але не розкривають закономірності, які їх спричинили.

Внаслідок наукової діяльності завжди передбачається якісний результат, якого раніше не було: або принципово новий, що не має аналогів у минулому, або якісно новий, якому передував аналогічний результат [3]. Щодо ТФЗ, то йдеться саме про якісно новий результат, якому передував аналогічний. Аналогічним попереднім результатом може розглядатися облікова політика підприємства. Тому закономірним стає питання, чи є ТФЗ альтернативою обліковій політиці.

Характеризуючи властивості таксономії фінансової звітності як системи, слід розуміти і брати до уваги характеристики середовища, в якому вона реалізується як елемент інформаційної моделі підприємства. За теорією систем модель підприємства має такі властивості: подільність, цілісність, інтегративність, комунікативність та ієрархічність [4].

На доказ актуальності ТФЗ як елементу інформаційної моделі підприємства скористаємося аргументами В. М. Жука, який підтверджує важливість уміння керівників працювати з фінансовою звітністю, «роллю інформації в системі управління економікою (бізнесом), завдяки чому фінансова звітність у системі забезпечення інформацією менеджменту набуває пріоритетного значення; зміною ставлення до інформації в ринкових умовах, коли вона перетворюється на специфічний товар з усіма наслідками (комерційна таємниця, вартість, ціна і так далі)» [5]. ТФЗ як «відкритій інформаційній системі» [6, 7] притаманні властивості, що визначають здатність системи реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Процеси глобалізації, що відбуваються в економічних системах, визначають особливості постіндустріального етапу розвитку «від інформаційного суспільства до суспільства знань і вмінь» [8], де інформація поступово стає домінуючим об'єктом власності, що наділяє ТФЗ роллю постачальника ресурсу інформаційного типу. Незважаючи на визнання цінності облікової інформації, ТФЗ, на відміну від інших підсистем функціонально розвиненої системи управління, не представлена в літературі для менеджерів і керівників. Розгляд ТФЗ як елементу системи управління відповідає поглядам вітчизняних науковців щодо «сучасних економічних процесів, які характеризуються ускладненням внутрішніх і зовнішніх інформаційних зв'язків та зумовлюють необхідність створення гнучких активно-адаптивних облікових систем», здатних до комунікації [9].

Слід визнати, що розуміння ТФЗ, а разом з цим обставин, за яких така система може реалізуватися в інформаційній моделі з користю для ефективного управління підприємством, заслуговує на предметний розгляд.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження сучасного значення таксономії фінансової звітності для створення такого інструменту управління, як інформаційна модель підприємства, і забезпечення завдань управління, а також теоретичне обґрунтування відповідності ТФЗ вимогам, які висуваються інституціональним середовищем.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під таксономією фінансової звітності слід розуміти класифікації і систематизації елементів фінансової звітності як інформаційної системи та зв'язки між складовими такої системи.

Таксономія – це тільки назва, тобто таксономії як такої не існує, є тільки запис про її існування [10]. А те, що реальне в таксономії – це її елементи. Наприклад, візьмемо таксономію звіту про фінансові результати. Це тільки назва, а реальне – це створені розділи звіту, його елементи – доходи, витрати, проміжні фінансові результати тощо.

Оскільки записи пов'язані не з таксономією, а з її елементами, то й уся наступна робота з таксономією – це робота з її елементами.

Звітність як будь-яка система наділена зовнішніми й внутрішніми зв'язками, як прямими, так і зворотними. Для зв'язків цього типу передбачається, що наявність одних елементів системи обумовлює необхідність інших елементів, які взаємодіють з першими. Так, активи, зобов'язання і власний капітал передбачають наявність доходів і витрат, що зумовлюють зміни у власному капіталі. Такі зв'язки ще називають структурними [9].

Дослідження такого економічного об'єкта, як підприємство, за допомогою математичного апарату, у формі фінансової звітності, можна зарахувати до економіко-математичного моделювання цього об'єкта. Лише у рідкісних випадках вивчення моделі приводить до короткої і точної відповіді, яка є остаточною метою дослідження. Значно частіше вивчення моделі лише додає нову інформацію, що пов'язана з проблемою, яка підлягає вивченню [9]. Унаслідок цього для ТФЗ може знадобитися інший підхід, новий погляд на об'єкти обліку, господарські процеси чи явища, щоб «вихопити» з моря інформації необхідний результат. Тому важлива цілеспрямованість побудови моделей: потрібно не вивчати все, що пов'язано з проблемою класифікації і систематизації явищ, понять і об'єктів в обліку, а намагатися по можливості економічним шляхом йти до мети – точності відображення підприємства як об'єкта управління.

Дослідження моделі тим успішніше, чим більше під час його побудови прийнято до уваги основних уявлень про припустимі властивості досліджуваного об'єкта, явища або процесу.

Таксономію фінансової звітності можна зарахувати до логіко-математичних (формальних) моделей, які є втіленням уявних моделей в систему математичних співвідношень (рівнянь і нерівностей, логічних виразів, таблиць, матриць, схем тощо). Якщо визначатися за характером відображення причинно-наслідкових зв'язків моделі між детермінованими й імовірнісними, таксономію доцільно зарахувати до перших. Тож таксономія фінансової звітності як математичне моделювання об'єктів управління вимагає чіткого плану дій, який умовно можна поділити на три кроки: математична модель – алгоритм розрахунку – комп'ютерна програма.

На першому кроці побудови таксономії вибирають «еквівалент» об'єкта управління (підприємства), що у математичній формі відображає найважливіші (ключові) його властивості: закони і закономірності, яким він підпорядковується, структурні та інформаційні зв'язки складових частин об'єкта управління і т. д. На другому кроці розробляють чи вибирають алгоритм реалізації математичної моделі за допомогою комп'ютерної техніки. Працюючи над ТФЗ, її приводять до форми, зручної для застосування наближених

числових методів, визначають послідовність облікових процедур і логічних операцій, які необхідно виконати, щоб отримати з певною точністю шукані результати. Алгоритми не повинні спотворювати основні властивості моделі ТФЗ як об'єкта управління, бути економними та адаптивними щодо особливостей інформаційних інтересів різних користувачів фінансової звітності. А вже третій крок полягає у створенні комп'ютерного забезпечення реалізації алгоритму розв'язування задач за допомогою використання алгоритмічних мов систем програмування чи мов конкретних прикладних пакетів програм.

Використовуючи ТФЗ як тріаду «математична модель – алгоритм розрахунку – комп'ютерна програма», користувач фінансової звітності отримує універсальний, гнучкий і відносно доступний інструмент для оцінювання фінансового стану підприємства і подальшого прийняття економічних рішень. Таку тріаду можна тестувати на «пробних обчислювальних експериментах», після чого проводити різноманітні й детальні дослідження для отримання нової інформації про якісні та кількісні властивості й характеристики підприємства як об'єкта управління.

Привнесення в економічну науку точних знань за умови використання різних методів, способів і підходів – від якісного аналізу нелінійних і стохастичних моделей до сучасних мов програмування – дає змогу обмежити інтуїтивне прийняття управлінських рішень і розширити межі застосування раціональних методів.

Математичне моделювання економічних систем є процесом побудови, вивчення і застосування моделей за такими основними етапами:

I етап. Передбачається наявність деяких знань про об'єкт-оригінал. Пізнавальні можливості моделі зумовлюються відображенням суттєвих рис (властивостей) об'єкта-оригіналу. Вивчення одних властивостей модельованого об'єкта відбувається за рахунок нехтування іншими. Наприклад, якщо ТФЗ будується на пріоритетності достовірного визначення фінансового результату, виконавці спираються на принцип обачності (консерватизму) і вимушені дещо нехтувати принципом історичної собівартості. В разі пріоритетності достовірної оцінки активів ТФЗ орієнтується навпаки – на принцип історичної собівартості і принцип нарахування. Тож ТФЗ як будь-яка модель відповідає оригіналу (підприємству) тільки в строго обмеженому сенсі. Тому для вивчення окремо фінансового стану, окремо фінансових результатів може бути побудовано декілька «спеціалізованих» ТФЗ-моделей, які відображають лише певні аспекти досліджуваного об'єкта або характеризують об'єкт у різних рівнях деталізації.

II етап. На цьому етапі ТФЗ постає як самостійний об'єкт дослідження. Однією з форм такого дослідження є проведення

«модельних» експериментів, коли свідомо змінюють умови функціонування моделі й систематизують результати експериментів, унаслідок чого з'являється множина знань про підприємство-оригінал.

III етап. Виконується перенесення знань з моделі на оригінал, тобто формується множина управлінських рішень, з якої слід обрати найбільш якісні. Генерування управлінських рішень відбувається за певними правилами.

IV етап. Практична перевірка одержаних за допомогою ТФЗ-моделі знань (впровадження результатів управлінських рішень) та використання їх для побудови (оновлення) облікової політики підприємства.

Значимо, що моделювання ТФЗ є циклічним процесом, тобто за першим чотирьохетапним циклом може наступити другий, третій і т. д. Тоді знання про досліджуваний об'єкт або явище розширюються, поглиблюються й уточнюються, а вихідна модель поступово вдосконалюється.

Для побудови ТФЗ можна скористатися способами і правилами чіткого формулювання та впорядкування інформаційних (освітніх) цілей «таксономії Блума» [11], що поділяються на дві групи:

– способи і правила першої, когнітивної групи передбачають сприйняття і відтворення інформації, а також розв'язання проблем, у ході яких необхідно переосмислити наявні знання, будувати їхні нові об'єднання, структури, створювати нові знання. Цілі цієї групи в основному представлені у формалізованій фінансовій звітності;

– способи і правила другої групи (емоційно-ціннісна сфера) становлять цілі формування емоційно-особистісного ставлення до процесів і явищ, виражаються через сприймання, інтерес, формування ставлення, його осмислення і прийняття управлінських рішень. Такі цілі досягаються через розкриття в примітках до фінансової звітності.

ТФЗ спирається на використання чіткої, впорядкованої системи цілей при поданні облікової інформації, що дуже важливо для побудови процесу прийняття управлінських рішень. По-перше, розуміючи цілі діяльності підприємства, особа, яка готує звітність, впорядковує її, визначає першочергові, базові елементи, порядок і перспективу подальшої роботи; по-друге, знання конкретних цілей дає можливість надати користувачам звітності орієнтири в прийнятті рішень [10]; по-третє, чітке формулювання цілей, які виражені через результати діяльності, піддається надійній і об'єктивній оцінці.

Цілі інформаційного забезпечення у когнітивній сфері можуть бути виражені через такі елементи (їх ще називають елементами таксономії Блума) [11]: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез і оцінка. Зокрема, категорія «знання» для ТФЗ означає сприйняття та відтворення інформації, що подається у звітності. Йдеться про здатність користувачів фінансової звітності до запам'ятовування і

відтворення термінів, конкретних фактів, методів і процедур, основних понять, правил, принципів, за якими складається фінансова звітність. Показником розуміння змісту фінансової звітності може бути здатність користувачів встановлювати зв'язок одного елемента звітності з іншим, перетворювати його із однієї форми вираження в іншу, переводити його з однієї групи об'єктів в іншу (наприклад, з необоротних активів в поточні і навпаки). Як показник розуміння може також бути інтерпретація фінансової звітності, прогнозування майбутніх наслідків, що впливають із наявних даних.

ВИСНОВКИ

Під таксономією фінансової звітності слід розуміти класифікації і систематизації елементів фінансової звітності як інформаційної системи та зв'язки між складовими такої системи. Розуміння ТФЗ, а разом з цим обставин, за яких така система може реалізуватися в інформаційній моделі підприємства, корисне для ефективного управління і прийняття економічних рішень. ТФЗ спрямована на забезпечення завдань управління.

Таксономія фінансової звітності належить до логіко-математичних (формальних) моделей, які є втіленням уявних моделей у систему математичних співвідношень (рівнянь і нерівностей, логічних виразів, таблиць, матриць, схем тощо), і до детермінованих за характером відображення причинно-наслідкових зв'язків моделей.

Таксономія фінансової звітності спирається на використання чіткої, впорядкованої системи цілей при поданні облікової інформації, що дуже важливо для побудови процесу прийняття управлінських рішень. По-перше, розуміючи цілі діяльності підприємства, особа, яка готує звітність, впорядковує її, визначає першочергові, базові елементи, порядок і перспективу подальшої роботи; по-друге, знання конкретних цілей дає можливість надати користувачам звітності орієнтири в прийнятті рішень; по-третє, чітке формулювання цілей, які виражені через результати діяльності, піддається надійній і об'єктивній оцінці.

Якщо ж аналізувати проблеми моделювання економічних систем, коли необхідно брати до уваги людський чинник (слабоформалізовані об'єкти), то до зазначених вимог необхідно додати вимоги про акуратне розмежування математичних і побутових термінів, завбачливе застосування математичного апарату до вивчення явищ і процесів, виходячи з пріоритетності шляху «від задачі до методу, а не навпаки», та ін.

Привнесення в економічну науку точних знань за умови використання різних методів, способів і підходів – від якісного аналізу нелінійних і стохастичних моделей до сучасних мов програмування – дає змогу обмежити інтуїтивне прийняття управлінських рішень і розширити межі застосування раціональних методів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» відносно удосконалення деяких положень [Електронний ресурс] : Закон України від 05.10.2017 № 2164 - VI]. Режим доступу : <https://minfin.com.ua/2017/10/05/30298069/>.
2. Таксономия как источник идеальных форм отчетности по МСФО [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http://www.ifrs.org/XBRL/Resources/Pages/IFRS Taxonomy-Illustrated -2015.aspx?](http://www.ifrs.org/XBRL/Resources/Pages/IFRS%20Taxonomy-Illustrated-2015.aspx?).
3. Волкова В. Н. Теория систем [Текст] : учебник для вузов. М. : Высшая школа, 2006. 456 с.
4. Воскобойников А. Э. Системные исследования: базовые понятия, принципы и методология [Электронный ресурс] // Информационный гуманитарный портал «Знание. Понимание. Умение». 2013. № 6 (ноябрь – декабрь). Режим доступу : http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2013/6/Voskoboynikov_Systems-Research/.
5. Жук В. М. До проблеми облікового забезпечення управління аграрним сектором економіки // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. 2008. Випуск 16. Том 3. С. 478–482.
6. Єфіменко Т. І. Облікове забезпечення інформаційного моделювання підприємства // Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія «Економічні науки». Харків : ХНАУ, 2014. № 3. С. 133–140.
7. Тлущкевич Н. В. Основополагающие теории учетной науки с позиции институционализма // Общество и экономика постсоветского пространства : международный сборник научных статей. Выпуск V (Липецк, 18 октября 2013 г.) / отв. ред. А. В. Горбенко. Липецк : Гравис, 2013. 280 с.
8. Савченко И. В. Информационное общество или общество знаний? [Электронный ресурс] // Современные наукоемкие технологии. 2008. № 10. С. 45–46. Режим доступа : www.rae.ru/snt/?section=content&or.
9. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 178 с.
10. Єфіменко Т. І., Орлова В. М. Наказ про облікову політику: подання бухгалтерських ризиків // Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія «Економічні науки». Харків : ХНАУ, 2016. № 3. С. 133–141.
11. Таксономия уровней познания Бенджамина Блума [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://nsportal.ru/shkola/algebra/library/2013/09/29/taksonomiya-urovney-poznaniya-bendzhamina-bluma>.

Дата надходження до редакції – 22.11.2017 р.